

**CENTRUM BADANIA
OPINII SPOŁECZNEJ**

**INSTYTUT SPRAW
PUBLICZNYCH**

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

<http://www.cbos.pl>
sekretariat@cbos.pl

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
OŚRODEK INFORMACJI 693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. FLORY 9
00 - 586 W A R S Z A W A
TELEFAX (48-22) 845-68-62
TEL. (48-22) 845-68-58

<http://www.isp.org.pl>
isp@isp.org.pl

BS/43/2001

BRYTYJCZYCY I POLACY O SOBIE I WZAJEMNYCH KONTAKTACH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2001

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Wielka Brytania kojarzy się Polakom przede wszystkim z monarchią, rzadziej z dobrobytem, znaczeniem Zjednoczonego Królestwa w świecie (w tym głównie jako potęga gospodarcza) oraz specyficznymi cechami Brytyjczyków - zarówno pozytywnymi, jak i negatywnymi. Często są również skojarzenia z walorami turystycznymi kraju oraz jego wyspiarskim położeniem, ale także z piłką nożną.
- Bezpośrednia znajomość Wielkiej Brytanii w Polsce oraz Polski w Wielkiej Brytanii jest raczej skromna, podobnie jak wzajemne kontakty między Polakami zamieszkałymi w Polsce a Brytyjczykami. Natomiast Brytyjczycy często deklarują, że mają kontakty osobiste z Polakami zamieszkałymi w Wielkiej Brytanii. Na ogół uważają także, że ci ostatni pasują do społeczeństwa brytyjskiego.
- Znajomość brytyjskiej literatury i filmu jest w Polsce znacznie większa niż polskiej literatury i filmu w Wielkiej Brytanii. Z telewizji Polacy również znacznie częściej dowiadują się czegoś o Wielkiej Brytanii niż Brytyjczycy o Polsce.
- Brytyjczycy dobrze oceniają wkład polskich żołnierzy w II wojnę światową. Natomiast wśród Polaków dominuje przekonanie, że Wielka Brytania zrobiła wówczas niewiele, aby wywiązać się ze swoich sojuszniczych zobowiązań wobec Polski.
- Brytyjskie produkty cieszą się wśród Polaków na ogół dobrą lub bardzo dobrą opinią, podczas gdy wśród Brytyjczyków zdecydowanie przeważają negatywne oceny polskich produktów.

Przedstawiamy drugą część¹ opracowania wyników badania dotyczącego wizerunku Polski i Polaków wśród Brytyjczyków oraz postrzegania Wielkiej Brytanii i jej mieszkańców przez Polaków².

Z CZYM NAM SIĘ KOJARZY WIELKA BRYTANIA?

Zacznijmy od tego, z czym Polakom kojarzy się Wielka Brytania. Było to pytanie otwarte, to znaczy badani sami spontanicznie formułowali odpowiedzi. Niestety, nie wiemy, z czym Brytyjczykom kojarzy się Polska, ponieważ w badaniu realizowanym w Wielkiej Brytanii pytanie takie nie zostało zadane.

Na odpowiedzi ankietowanych dość wyraźny wpływ miały aktualne wydarzenia. Aż co siódmemu Polakowi, a co trzeciemu polskiemu rolnikowi Wielka Brytania kojarzy się z chorobą szalonych krów (BSE) i pryszczycą, o których to sprawach w czasie przeprowadzania badania nieustannie informowały media.

---

¹ Część pierwsza zawarta jest w komunikacie CBOS i ISP „Brytyjczycy o Polakach, Polacy o Brytyjczykach”, marzec 2001.

² Badanie stanowi element większego programu badawczego Instytutu Spraw Publicznych „Wzajemny wizerunek Polaków i mieszkańców Unii Europejskiej”. Porównanie polsko-brytyjskie dokonane zostało z inicjatywy Ambasady Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w Warszawie, która sfinansowała realizację badania w Wielkiej Brytanii. W Polsce badanie przeprowadzone zostało w ramach statutowej działalności CBOS, w dniach 2-5 marca 2001 roku, jako część ankiety „Aktualne problemy i wydarzenia”, obejmującej reprezentatywną próbę losowo-adresową dorosłej ludności, liczącą 1050 osób. W Wielkiej Brytanii badanie zrealizowane zostało przez instytut ICM Research w dniach 3-14 lutego 2001 roku na reprezentatywnej próbie udziałowej liczącej 1013 dorosłych osób.

Skojarzenia z Wielką Brytanią	Odpowiedzi Polaków
Królowa, rodzina królewska i jej członkowie, monarchia	36%
Dobrobyt	15%
Cechy Brytyjczyków	14%
Choroba szalonych krów, pryszczycyca	14%
Rola i znaczenie Wielkiej Brytanii w świecie	13%
Atrakcje turystyczne	13%
Wyspa	11%
Piłka nożna	10%
Klimat, pogoda - mgła, deszcze	8%
Specyficzne zwyczaje, osobliwości	8%
Nowoczesność	7%
Kolonie, dawne imperium	5%
II wojna światowa	5%
Margaret Thatcher	3%
Inne skojarzenia	11%
Trudno powiedzieć, kraj jak każdy inny	10%

Pomijając to okazjonalne skojarzenie, można stwierdzić, że Wielka Brytania jest dla Polaków przede wszystkim monarchią, z królową na czele (sporadycznie wymieniano też innych członków rodziny królewskiej), krajem leżącym na wyspie o specyficznym klimacie, krajem, w którym panuje dobrobyt („żyje się lepiej niż u nas”, „jest niskie bezrobocie”), odgrywającym znaczącą rolę w świecie. Sporej liczbie respondentów Wielka Brytania kojarzy się z różnymi cechami, które łącznie tworzą stereotyp Brytyjczyków (14%). Wymienić tu można takie ich swoiste cechy narodowe, jak: przywiązanie do tradycji, konserwatyzm (3%), flegmatyczność, powolność, ale zarazem elegancję, dżentelmeńskie maniery (4%), specyficzne poczucie humoru (1%). Polacy wymieniają tu również m.in.: zarozumialstwo Brytyjczyków, wywyższanie się, skąpstwo, ksenofobię i inne cechy negatywne (4%), ale także pozytywne, np. pracowitość, uczciwość (4%)³. Jak wspomnieliśmy, Wielka Brytania to dla

---

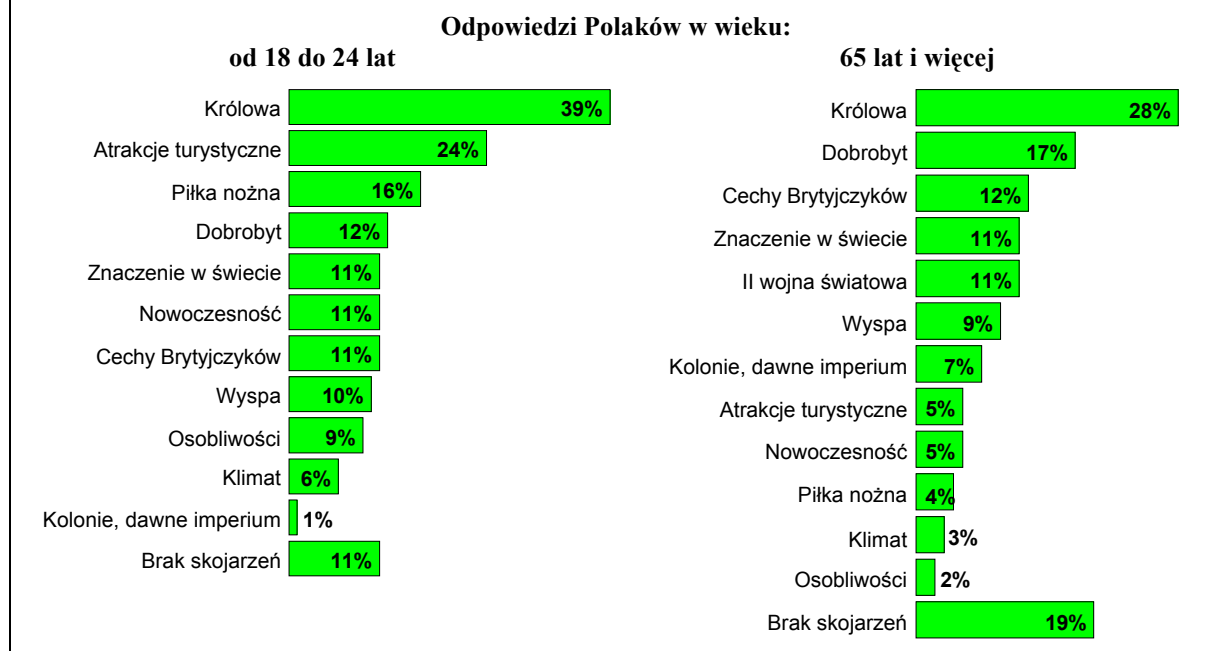
³ Suma odsetków przekracza podaną w tabeli łączną sumę (14%) odnoszącą się do indywidualnych cech Brytyjczyków, gdyż niektórzy respondenci wymieniali kilka cech, które należą do różnych kategorii szczegółowych.

Polaków kraj o dużym znaczeniu w świecie. Wymieniano tu takie aspekty tego znaczenia, jak: potęga gospodarcza (7%), rzadziej polityczna (4%), państwo mające silną walutę (2%) i język o światowym znaczeniu (1%). Często wyliczano także atrakcje turystyczne. Do tej ostatniej kategorii poza stwierdzeniami ogólnymi zaliczyliśmy skojarzenia z konkretnymi obiektami (Big Ben, Stonehenge, zamki w Szkocji) oraz wypowiedzi tych respondentów, dla których Wielka Brytania to po prostu Londyn lub Tamiza (4%). Wielka Brytania kojarzy się Polakom także z piłką nożną, czasem również z konkretnymi klubami piłkarskimi, ale i z kibicami-chuliganami (2%). Polacy dostrzegają też wiele specyficznych zwyczajów i osobliwości brytyjskich, takich jak: picie herbaty o określonej porze (3%), ruch lewostronny (3%), piętrowe autobusy (1%) i czarne taksówki (1%), a ponadto „dziwny system miar i wag”, piękne trawniki, gwardziści w oryginalnych czapkach, meloniki itp. Tu także zaliczyliśmy skojarzenia z pubami, whisky, piwem, golfem. Wielka Brytania kojarzy się również z nowoczesnością, przede wszystkim z nowoczesną techniką, ale też z „nowoczesnym państwem”.

Była też grupa skojarzeń historycznych - z imperium kolonialnym, „dawną potęgą”, jak również z II wojną światową, pobytom polskich żołnierzy w Wielkiej Brytanii i rządem emigracyjnym (te ostatnie w ogóle nie występowały wśród młodzieży, a stosunkowo często w najstarszej grupie wieku).

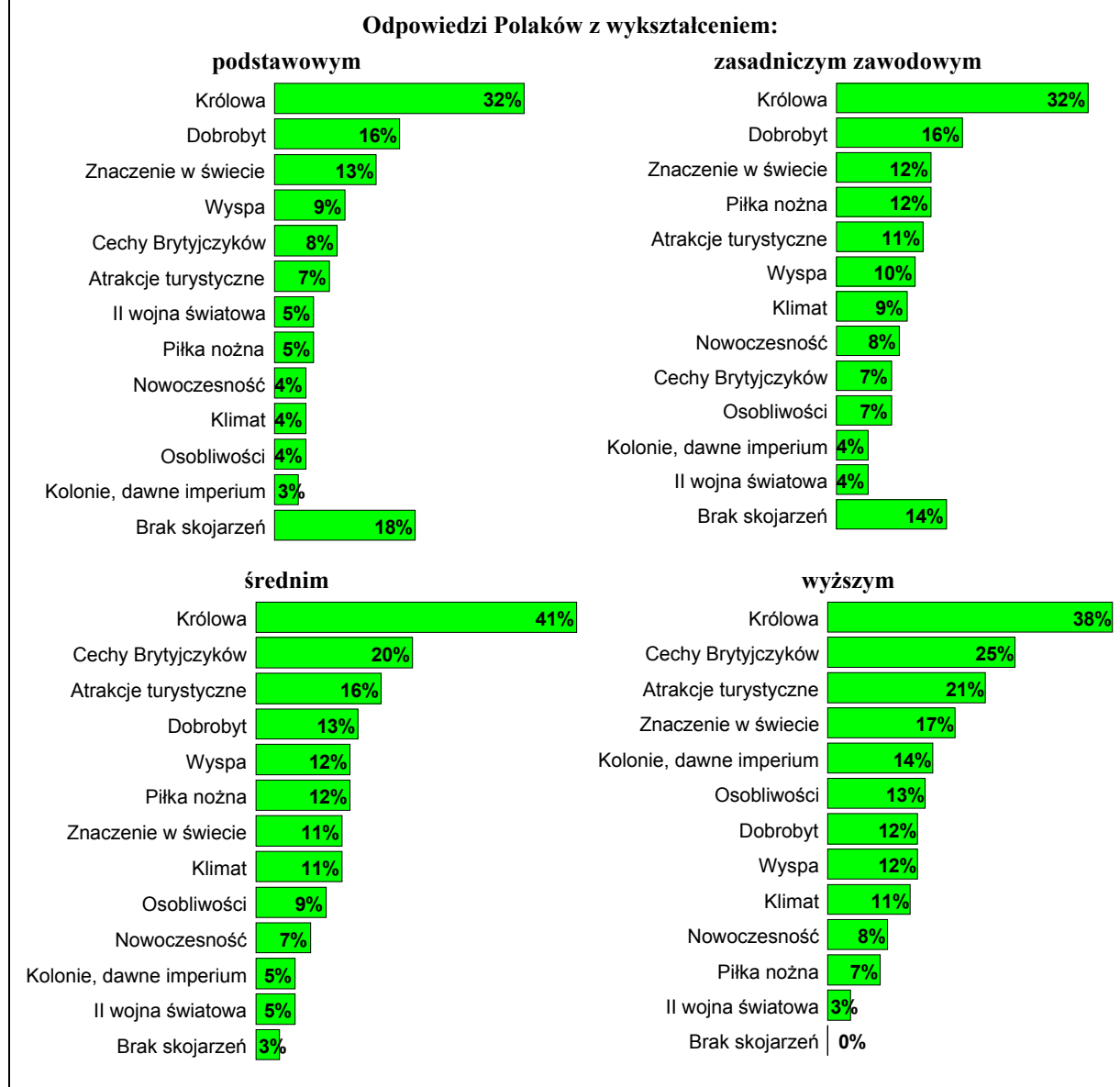
Wielka Brytania najczęściej kojarzy się respondentom, niezależnie od ich przynależności do grup społeczno-demograficznych, z królową, rodziną królewską i monarchią. Częstość występowania innych skojarzeń jest nieraz dość znacznie zróżnicowana społecznie. Dla młodzieży Wielka Brytania to głównie kraj atrakcji turystycznych i piłki nożnej, w dalszej kolejności - kraj dobrobytu, znaczący w świecie, nowoczesny i zamieszkały przez ludzi odznaczających się specyficznymi cechami. Najstarszej generacji Wielka Brytania kojarzy się przede wszystkim z dobrobytem, a w dalszej kolejności z różnymi cechami Brytyjczyków, znaczeniem Zjednoczonego Królestwa w świecie i II wojną światową.

RYS. 1. SKOJARZENIA Z WIELKĄ BRYTANIĄ

Skojarzenia te jeszcze bardziej różnicuje poziom wykształcenia. Badani z wykształceniem podstawowym kojarzą Wielką Brytanię przede wszystkim z dobrobytem i znaczeniem w świecie, w dalszej kolejności z wyspą, specyficznymi cechami mieszkańców i atrakcjami turystycznymi. Jednak niemal co piątemu z nich nie kojarzy się ona z niczym szczególnym. Dla osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym Wielka Brytania to również przede wszystkim dobrobyt i kraj znaczący w świecie, ale także piłka nożna i atrakcje turystyczne. Natomiast badani z wykształceniem średnim i wyższym kojarzą Wielką Brytanię przede wszystkim z cechami mieszkańców i atrakcjami turystycznymi. W dalszej kolejności dla osób z wykształceniem średnim to kraj dobrobytu, piłki nożnej, mający duże znaczenie, leżący na wyspie, a dla osób z wykształceniem wyższym - znaczący w świecie, ale często kojarzony też z koloniami i specyficznymi zwyczajami, osobliwościami, dopiero w dalszej kolejności z dobrobytem.

RYS. 2. SKOJARZENIA Z WIELKĄ BRYTANIĄ

WZAJEMNE KONTAKTY I ŹRÓDŁA WIEDZY

Bezpośrednia znajomość zarówno Wielkiej Brytanii w Polsce, jak i Polski w Wielkiej Brytanii jest raczej skromna. Mniej więcej co dwudziesty badany Polak był w Wielkiej Brytanii, co dwudziesty piąty Brytyjczyk - w Polsce. Co dziesiąty Polak deklaruje, że ma wśród swych znajomych Brytyjczyka, a prawie co piąty miał sporadyczne kontakty z Brytyjczykami. Co siódmy Brytyjczyk zna Polaka zamieszkałego w Polsce, co dziewiąty miał sporadyczne kontakty z Polakami.

Tabela 1

Czy miał(a) Pan(i) jakieś kontakty z Polakami/ z Brytyjczykami? Czy:	Odpowiedzi twierdzące	
	Brytyjczyków - dotyczą Polaków lub Polski	Polaków - dotyczą Brytyjczyków lub Wielkiej Brytanii
	w procentach	
- był(a) Pan(i) w Polsce/w Wielkiej Brytanii	4	5
- ma Pan(i) znajomych Polaków zamieszkałych w Polsce/Brytyjczyków zamieszkałych w Wielkiej Brytanii	14	10
- ma Pan(i) znajomych Polaków zamieszkałych w Wielkiej Brytanii/Brytyjczyków zamieszkałych w Polsce	32	5
- miał(a) Pan(i) sporadyczne kontakty z Polakami zamieszkałymi w Polsce/ Brytyjczykami zamieszkałymi w Wielkiej Brytanii	11	18
- czytał(a) Pan(i) książki polskich/brytyjskich autorów lub oglądał(a) Pan(i) polskie/brytyjskie filmy	18	68
- oglądał(a) Pan(i) w telewizji programy o Polsce/Wielkiej Brytanii	35	75
- czytał(a) Pan(i) książki lub artykuły o Polsce*	29	-*
- odwiedził(a) Pan(i) stronę internetową poświęconą Polsce*	3	-*
* Pytanie zadane tylko Brytyjczykom		

Warto dodać, że wśród Polaków bezpośrednie kontakty z Brytyjczykami są w znacznym stopniu ograniczone do dwóch grup społecznych - kadry kierowniczej i inteligencji oraz osób prowadzących samodzielną działalność gospodarczą. Co szósty badany z tych grup deklaruje, że odwiedził Wielką Brytanię. Także sporadyczne kontakty z Brytyjczykami miał co drugi respondent należący do kadry kierowniczej i inteligencji oraz co trzeci prowadzący samodzielną działalność gospodarczą.

Wzajemna wiedza o sobie Polaków i Brytyjczyków jest więc przede wszystkim zapośredniczona - kształtowana przez środki masowego przekazu lub literaturę.

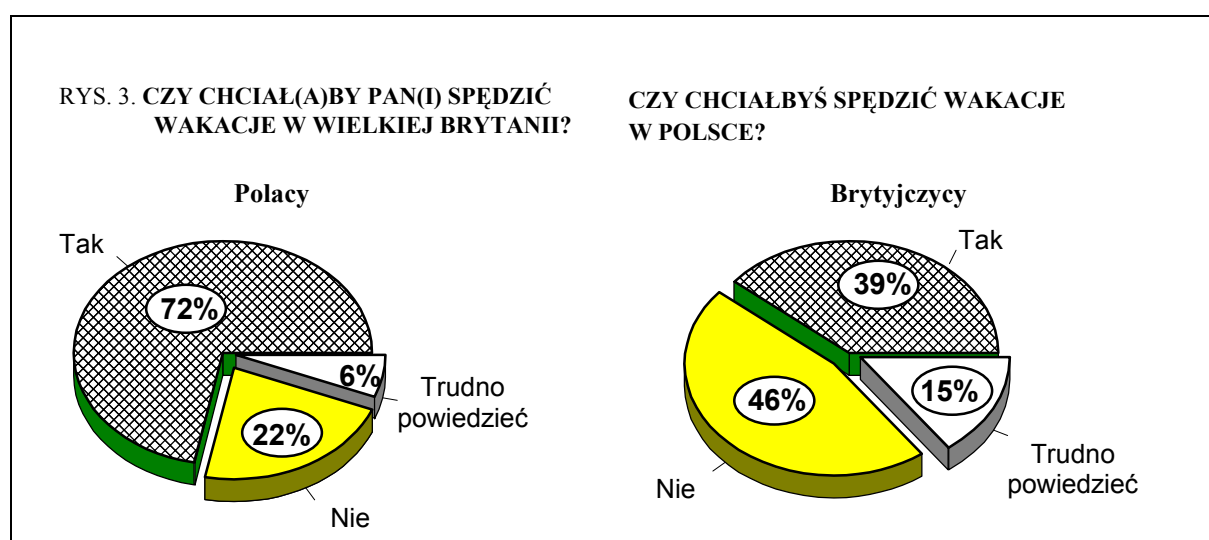
Znajomość polskiej literatury i filmu jest w Wielkiej Brytanii znacznie mniejsza niż literatury i filmu brytyjskiego w Polsce, co zapewne nie jest zaskoczeniem. Odsetek Polaków, którzy czytali książki brytyjskich autorów lub oglądali filmy brytyjskie, jest niemal czterokrotnie większy niż odsetek Brytyjczyków deklarujących, że zetknęli się z polską literaturą lub filmem. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że jest to nie tylko kwestia różnicy miejsca w światowym kanonie dzieł kultury wyższej, ale także, a nawet może przede

wszystkim, miejsca w kulturze masowej. Na przykład polska powieść sensacyjna i film sensacyjny, skierowane do masowego odbiorcy (badanie było reprezentatywne dla całego społeczeństwa), na rynku zagranicznym niemal nie istnieją, w przeciwieństwie do odpowiedników brytyjskich, które mają także poważny udział w rynku polskim.

Również z telewizji Polak znacznie częściej dowiaduje się czegoś o Wielkiej Brytanii niż Brytyjczyk o Polsce. Przynajmniej po części jest to również związane z brakiem symetrii, jeśli chodzi o rolę i znaczenie obu krajów w świecie. Trzeba jednak podkreślić, że w przypadku telewizji dysproporcja jest znacznie mniejsza niż w przypadku literatury i filmu. Odsetek Brytyjczyków, którzy oglądali w telewizji programy o Polsce, jest tylko niespełna o połowę mniejszy niż odsetek Polaków deklarujących, że zetknęli się w telewizji z programami o Wielkiej Brytanii.

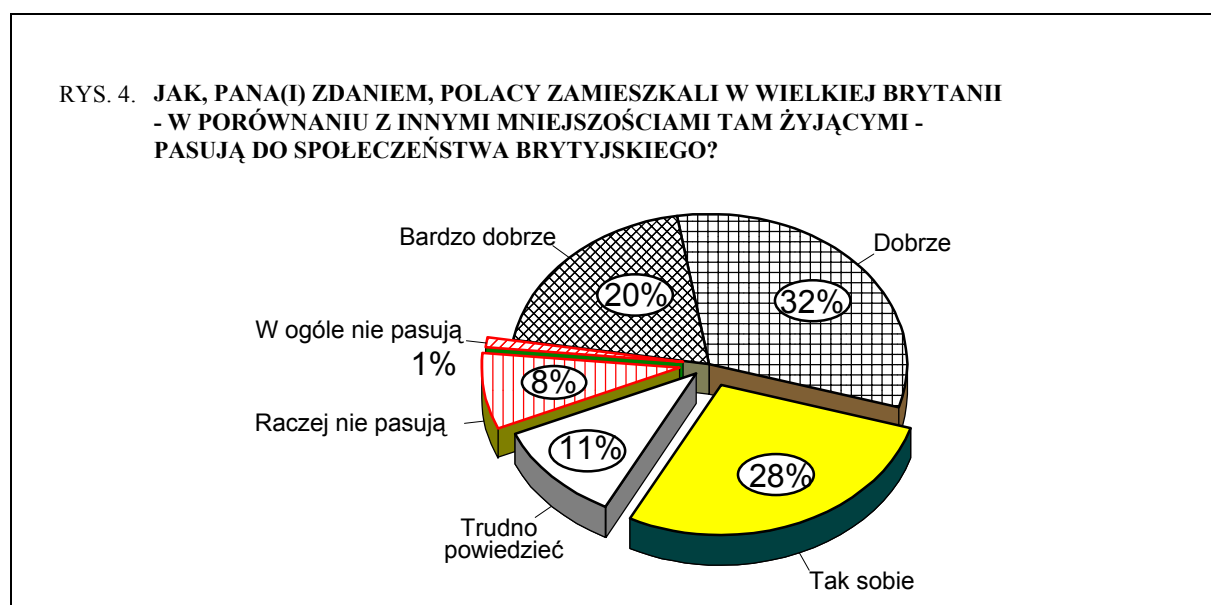
Wielka Brytania jest dla Polaków także znacznie atrakcyjniejszym krajem jako miejsce spędzenia wakacji niż Polska dla Brytyjczyków. Niemniej zainteresowanie Brytyjczyków Polską jako miejscem spędzenia wakacji jest stosunkowo duże. Dla porównania - tylko 21% Austriaków i 33% Niemców chciałoby odwiedzić nasz kraj w celach rekreacyjnych⁴.

⁴ Zob. *Polska-Austria. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej*, ISP, Warszawa 2000. Publikacja wyników badania „Polska-Niemcy” w przygotowaniu.

Odrębną płaszczyzną wzajemnych stosunków jest kontaktowanie się Brytyjczyków z Polakami zamieszkałymi w Wielkiej Brytanii. Na Wyspach Brytyjskich zamieszkuje dość duża liczba Polaków, a początki naszej tak licznej obecności sięgają okresu II wojny światowej. Niemal co trzeci badany Brytyjczyk twierdzi, że ma przyjaciół lub znajomych wśród Polaków zamieszkałych w Wielkiej Brytanii. Dla porównania - 28% Niemców deklaruje, że ma znajomych Polaków mieszkających w Niemczech⁵.

Jak Brytyjczycy postrzegają Polaków mieszkających w Wielkiej Brytanii? Czy - ich zdaniem - są oni dobrze przystosowani do społeczeństwa brytyjskiego?

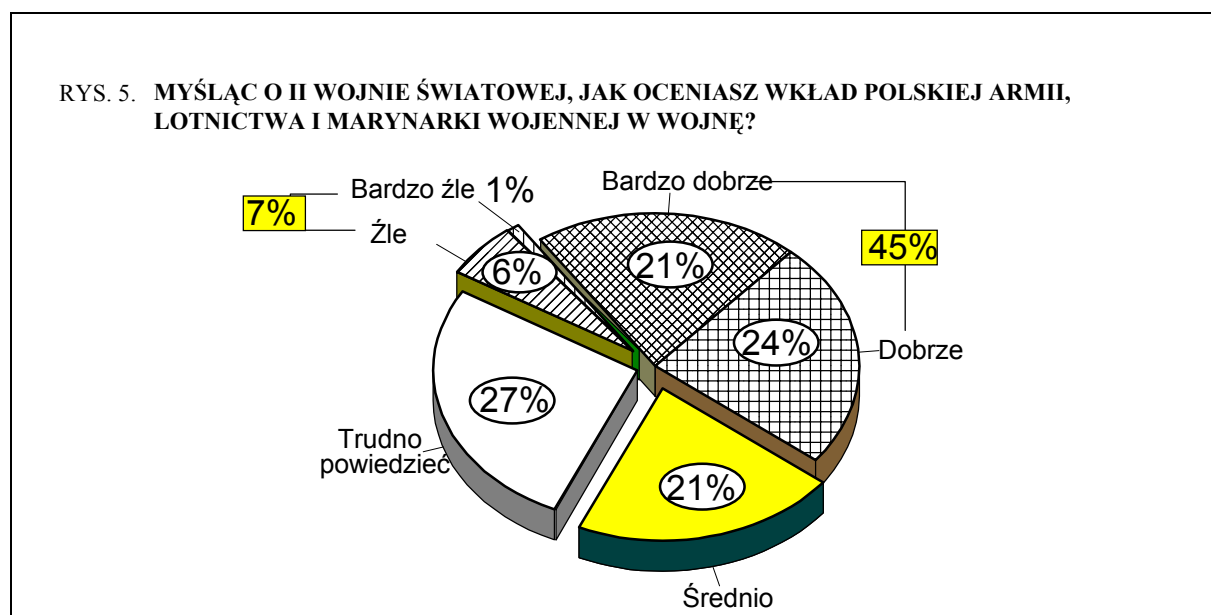
Zdaniem ponad połowy Brytyjczyków, Polacy zamieszkali w Wielkiej Brytanii w porównaniu z innymi mniejszościami tam żyjącymi pasują do społeczeństwa brytyjskiego. Tylko niespełna jedna dziesiąta badanych jest przeciwnego zdania. Tak więc kontakty Brytyjczyków z miejscową Polonią są nie tylko częstsze niż w innych krajach, co może wynikać z jej liczebności, ale w dużej części bezproblemowe, jeśli nie wręcz dobre.

Jak wiadomo, w czasie II wojny światowej Polskie Siły Zbrojne stacjonowały w Wielkiej Brytanii i walczyły wspólnie z wojskami brytyjskimi. W ankiecie skierowanej

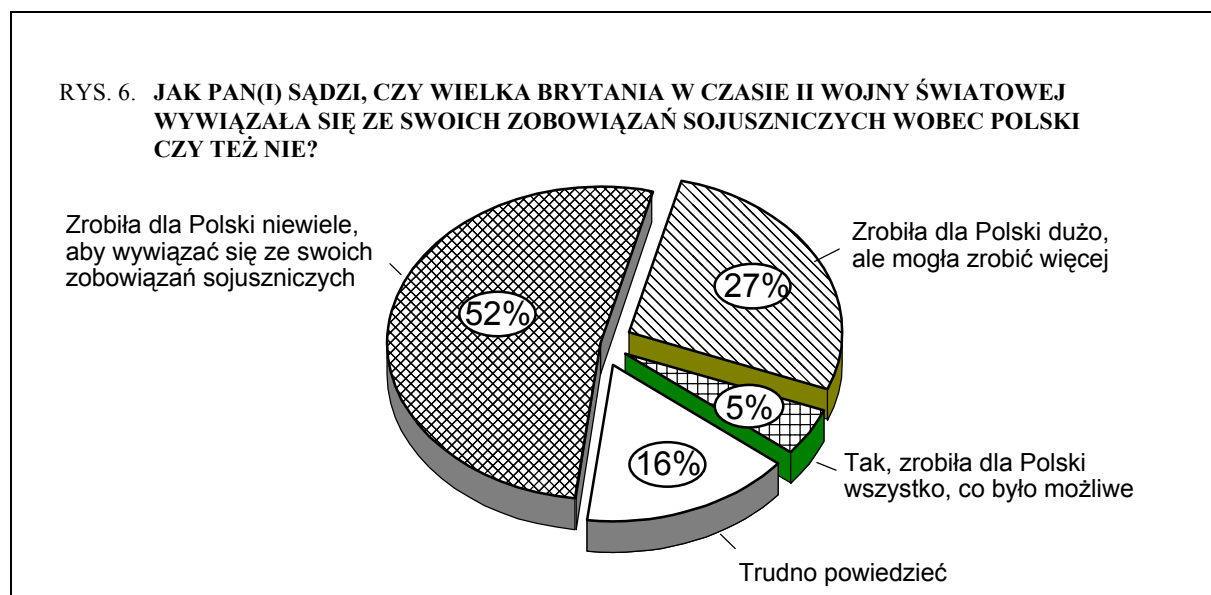
---

⁵ Por. przypis 4.

do Brytyjczyków zapytano, jak oceniają oni wkład wojsk polskich (w tym lotnictwa i marynarki wojennej) w wojnę. Ocena ta wypada bardzo korzystnie.

Respondenci polscy odpowiadali natomiast, co sądzą o postępowaniu rządu brytyjskiego wobec Polski w czasie II wojny światowej. Wyniki badania wskazują, że w naszym społeczeństwie silne jest przekonanie, iż Polska została wówczas opuszczona przez sojuszników. Połowa Polaków uważa, że Wielka Brytania niewiele zrobiła dla Polski, podczas gdy jedna trzecia sądzi, że zrobiono dużo lub wszystko, co było możliwe.

Opinii na ten temat w zasadzie nie różnicują cechy społeczne i demograficzne badanych. Pogląd, że Wielka Brytania zrobiła dla Polski niewiele, aby wywiązać się ze swoich zobowiązań sojuszniczych, stosunkowo najrzadziej występuje wśród młodzieży, ale wiąże się to z częstym brakiem zdania na ten temat. Podobnie jest z wykształceniem. Ponad jedna czwarta badanych z wykształceniem podstawowym i jedna piąta z zasadniczym zawodowym nie ma wyrobionej opinii na ten temat, podczas gdy tylko 6% badanych z wykształceniem średnim i 2% z wyższym wskazuje „trudno powiedzieć”. O ile zatem wśród osób z wykształceniem poniżej średniego przekonanie, że Wielka Brytania w czasie II wojny światowej „zrobiła dla Polski niewiele, aby wywiązać się ze swoich zobowiązań sojuszniczych”, podzieliła niespełna połowa badanych, o tyle w grupie osób z wykształceniem wyższym odsetek ten rośnie do dwóch trzecich. W miarę upływu czasu sprawa ta w coraz większym stopniu pozostaje więc jedynie w świadomości osób mających pewien zasób wiedzy historycznej, wyniesiony ze szkoły bądź stanowiący element osobistej świadomości historycznej ukształtowanej przez zapamiętane wydarzenia.

OPINIE O PRODUKTACH

Niebagatelnym składnikiem wizerunku każdego kraju są opinie o wytwarzanych w nim produktach. Polacy oceniali produkty brytyjskie, a Brytyjczycy - polskie, według pięciu kryteriów: ceny, jakości, nowoczesności, walorów użytkowych i estetycznych oraz walorów ekologicznych.

Produkty brytyjskie są znacznie lepiej znane w Polsce niż polskie w Wielkiej Brytanii. Produkty brytyjskie potrafiło ocenić około trzech czwartych Polaków, podczas gdy polskie - mniej niż połowa badanych mieszkańców Wielkiej Brytanii, co stanowi jednak zaskakująco dużą liczbę.

Ogólnie rzecz biorąc, brytyjskie produkty cieszą się w Polsce dobrą opinią. Większość Polaków ocenia, że są one raczej nowoczesne i dobrze zaprojektowane, choć równocześnie drogie. Nieco więcej wątpliwości budzi ich jakość i walory ekologiczne, ale i pod tymi względami oceny pozytywne kilkakrotnie przeważają nad negatywnymi.

Zupełnie inaczej wypadają produkty polskie w ocenie Brytyjczyków, wśród których zdecydowanie dominują opinie negatywne. Ci Brytyjczycy, którzy mają wyrobione zdanie o polskich produktach, w znacznym stopniu zgadzają się z tym, że są one niedrogie, ale zarazem nienowoczesne. Bardziej podzielone są poglądy na temat ich walorów ekologicznych oraz użytkowych i estetycznych, ale i pod tymi względami oceny negatywne dwu- lub trzykrotnie przeważają nad pozytywnymi. Stosunkowo najmniejsza przewaga ocen krytycznych nad pozytywnymi dotyczy jakości polskich produktów - tylko nieznacznie większa grupa Brytyjczyków sądzi, że są one złej jakości, niż wyraża przeciwną opinię.

Tabela 2

Kryteria oceny	Ocena	Opinie Brytyjczyków o produktach polskich	Opinie Polaków o produktach brytyjskich
		w procentach	
Jakość	Raczej dobrej jakości	14	61
	Raczej złej jakości	22	10
	Nie wiem, trudno powiedzieć	64	29
Nowoczesność	Raczej nowoczesne	6	74
	Raczej nienowoczesne	39	4
	Nie wiem, trudno powiedzieć	55	22
Cena	Raczej drogie	6	70
	Raczej niedrogie	37	4
	Nie wiem, trudno powiedzieć	57	26
Walory użytkowe i estetyczne	Raczej dobrze zaprojektowane	10	65
	Raczej źle zaprojektowane	29	4
	Nie wiem, trudno powiedzieć	61	31
Walory ekologiczne	Raczej przyjazne dla środowiska naturalnego	9	60
	Raczej szkodliwe dla środowiska naturalnego	23	11
	Nie wiem, trudno powiedzieć	68	29

AUTOSTEREOTYPY POLAKA I BRYTYJCZYKA

W poprzednim komunikacie przedstawiliśmy wizerunek Polaków wśród Brytyjczyków oraz postrzeganie Brytyjczyków przez Polaków. Ważnym uzupełnieniem badań nad stereotypami są dane dotyczące autostereotypów poszczególnych narodów. Obecnie prezentujemy obraz typowego Polaka w opinii Polaków i wizerunek typowego Brytyjczyka wśród Brytyjczyków⁶.

Polacy są we własnym przekonaniu przede wszystkim religijni (66% wskazań). Żadnej innej pozytywnej cechy nie wskazało więcej niż dwie piąte badanych. Równocześnie większość uważa, że Polacy nadużywają alkoholu (61%). Wśród Polaków podzielone są poglądy na temat tego, czy typowy Polak jest tolerancyjny, natomiast przeważa opinia, że jest nieuczciwy i niezdyscyplinowany.

Tymczasem Brytyjczycy są we własnym przekonaniu przede wszystkim nowocześni, ponad połowa uważa również, że typowy Brytyjczyk to człowiek odnoszący sukcesy, życzliwy i skuteczny. Odnośnie do pozostałych cech, z wyjątkiem religijności, przeważają pozytywne opinie o typowym Brytyjczyku.

Warto te autostereotypy porównać z wizerunkiem typowego Polaka w opinii Brytyjczyków i postrzeganiem typowego Brytyjczyka przez Polaków⁷.

Okazuje się, że Brytyjczycy mają ogólnie lepszą opinię o Polakach niż Polacy sami o sobie. Przede wszystkim zdecydowanie przeważa wśród nich opinia, że Polacy są zdyscyplinowani i uczciwi, podczas gdy Polacy sami o sobie częściej mówią, że są nieuczciwi i niezdyscyplinowani. Także pracowitość i odpowiedzialność znacznie częściej dostrzegają u Polaków Brytyjczycy niż Polacy sami u siebie. Pozostałe cechy Brytyjczycy przypisują Polakom mniej więcej równie często lub nieco częściej niż Polacy sami sobie.

---

⁶ W badaniu polskim i brytyjskim było dziesięć takich samych cech. W badaniu polskim uwzględnione zostały trzy cechy, których nie brano pod uwagę w badaniu brytyjskim: wykształcony, przedsiębiorczy i nie-nadużywający alkoholu. Natomiast w badaniu brytyjskim znalazły się dwie cechy nieuwzględnione w badaniu polskim: postępowy i odnoszący sukcesy (*successful*).

⁷ Por. komunikat CBOS i ISP „Brytyjczycy o Polakach, Polacy o Brytyjczykach”, marzec 2001.

Tabela 3

Typowy Polak w opinii Polaków jest*:				
Wskazania na skali (od 1 do 5)				
	1+2	3 (w takim samym stopniu występują obie cechy)	4+5	
w procentach				
- religijny	66	23	11	- niereligijny
- życzliwy	40	41	19	- nieżyczliwy
- pracowity	37	42	21	- leniwy
- wykształcony	35	50	15	- niewykształcony
- przedsiębiorczy	35	50	14	- nieprzedsiębiorczy
- schludny	33	54	13	- zaniedbany
- tolerancyjny	33	36	31	- nietolerancyjny
- skuteczny	31	51	17	- nieskuteczny
- odpowiedzialny	30	54	16	- nieodpowiedzialny
- nowoczesny	29	52	19	- zacofany
- uczciwy	21	47	32	- nieuczciwy
- zdyscyplinowany	21	46	33	- niezdyscyplinowany
- nienadużywający alkoholu	8	31	61	- nadużywający alkoholu

Tabela 4

Typowy Brytyjczyk w opinii Brytyjczyków jest*:				
Wskazania na skali (od 1 do 5)				
	1+2	3 (w takim samym stopniu występują obie cechy)	4+5	
w procentach				
- nowoczesny	68	25	7	- zacofany
- odnoszący sukcesy	58	36	6	- nieodnoszący sukcesów
- życzliwy	54	39	7	- nieżyczliwy
- skuteczny	52	35	13	- nieskuteczny
- postępowy	49	40	11	- konserwatywny
- odpowiedzialny	48	41	11	- nieodpowiedzialny
- pracowity	48	33	19	- leniwy
- uczciwy	46	41	13	- nieuczciwy
- tolerancyjny	42	30	28	- nietolerancyjny
- zdyscyplinowany	35	44	21	- niezdyscyplinowany
- schludny	35	41	24	- zaniedbany
- religijny	18	33	49	- niereligijny

* Badani posługiwali się 5-stopniową skalą, na której punkty skrajne oznaczały największe nasilenie danej cechy.

Natomiast skonfrontowanie stereotypu Brytyjczyka wśród Polaków z autostereotypem Brytyjczyka nie prowadzi do jednoznacznych wniosków. Polacy znacznie częściej przypisują Brytyjczykom schludność i zdyscyplinowanie niż Brytyjczycy sami sobie, ale równocześnie znacznie rzadziej życzliwość, rzadziej też tolerancyjność, uczciwość i pracowitość.

Ogólnie można powiedzieć, że autostereotyp Brytyjczyka jest lepszy niż autostereotyp Polaka. Wyższe odsetki badanych Brytyjczyków niż Polaków wskazują na pozytywne cechy (z wyjątkiem religijności), a niższe - na negatywne. Innymi słowy, Brytyjczycy mają o sobie lepsze mniemanie niż Polacy. Ponadto autostereotyp Brytyjczyka jest bardziej wyrazisty niż autostereotyp Polaka, Brytyjczycy bowiem rzadziej niż Polacy wskazywali środek skali.

Opracował

Michał STRZESZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. **Skojarzenia z Wielką Brytanią.** 1 - Królowa, rodzina królewska i jej członkowie, monarchia; 2 - Margaret Thatcher; 3 - Piłka nożna; 4 - Choroba szalonych krów (BSE); 5 - Znaczenie w świecie; 6 - Kolonie, dawne imperium; 7 - Nowoczesność; 8 - Dobrobyt; 9 - Wyspa

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ogółem	36	3	10	14	13	5	7	15	11
Płeć									
Mężczyźni	33	2	16	16	17	9	7	13	13
Kobiety	39	3	3	12	8	2	6	16	9
Wiek									
18-24 lat	39	0	16	17	11	1	11	12	10
25-34	32	3	6	16	13	2	9	14	7
35-44	39	3	13	14	13	4	5	14	13
45-54	40	3	11	16	14	10	4	14	14
55-64	38	3	8	8	11	5	6	17	12
65 lat i więcej	28	2	4	10	11	7	5	17	9
Miejsce zamieszkania									
Wieś	32	3	9	18	12	4	7	17	9
Miasto do 20 tys.	37	1	6	15	17	8	6	15	14
20-100 tys.	33	3	10	9	15	4	3	13	13
101-500 tys.	45	2	13	15	12	7	9	11	11
501 tys. i więcej mieszk.	37	2	5	8	9	5	6	14	12
Wykształcenie									
Podstawowe	32	3	5	14	13	3	4	16	9
Zasadnicze zawodowe	32	2	12	17	12	4	8	16	10
Średnie	41	2	12	12	11	5	7	13	12
Wyższe	38	2	7	13	17	14	8	12	12
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier., inteligencja	39	1	9	12	13	14	8	6	13
Prac. umysł. niż. szczebla	41	3	6	13	16	6	4	6	14
Pracownicy fiz. - umysł.	43	1	11	7	8	1	5	14	0
Robotnicy wykwalifikowani	43	2	15	21	13	3	9	9	15
Robotnicy niewykwalifik.	29	11	13	21	2	0	5	8	14
Rolnicy	36	5	4	33	4	3	2	16	0
Pracujący na własny rach.	45	2	17	4	24	9	5	17	12
Bierni zawodowo									
Renciści	24	2	11	11	13	6	4	20	14
Emeryci	33	2	5	12	11	9	5	15	11
Uczniowie i studenci	42	1	15	14	14	1	7	17	19
Bezrobotni	28	1	9	15	17	1	15	22	8
Gospodynie domowe i inni	45	4	6	11	12	1	1	18	4
Pracuje w:									
inst. państw., publicznej	43	4	12	14	13	7	4	11	11
spółce właścicieli									
prywatnych i państwa	42	2	2	13	8	1	12	9	11
sekt. pryw. poza rolnict.	34	2	14	15	16	6	9	10	13
prywatnym gosp. rolnym	37	6	3	29	4	4	2	17	2
Dochody na jedną osobę									
Do 275 zł	37	2	10	18	14	2	5	17	7
276-399	29	3	7	14	13	7	6	18	18
400-549	30	4	10	15	9	3	8	14	10
550-799	45	2	9	12	11	6	5	14	13
Powyżej 799 zł	46	3	16	8	10	11	7	11	11
Ocena własnych war. mater.									
Złe	31	3	8	17	11	5	6	15	13
Średnie	39	2	11	12	13	4	6	17	10
Dobre	38	2	9	13	14	8	9	8	8
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	26	0	9	26	9	4	6	15	16
Raz w tygodniu	36	3	8	14	12	4	8	16	9
1-2 razy w miesiącu	36	4	11	13	20	4	3	15	12
Kilka razy w roku	40	3	13	11	8	8	3	10	17
W ogóle nie uczestniczy	39	1	12	12	15	8	9	15	8
Poglądy polityczne									
Lewica	38	5	12	15	12	8	5	15	12
Centrum	39	2	10	17	11	3	5	13	9
Prawica	38	2	11	9	18	5	10	14	12
Trudno powiedzieć	24	1	2	12	10	3	6	17	12

Tabela 1 cd. 10 - Atrakcje turystyczne; 11 - Klimat; 12 - Cechy Brytyjczyków; 13 - Specyficzne zwyczaje, osobliwości; 14 - II wojna światowa; 15 - Inne; 16 - Trudno powiedzieć (%)

	10	11	12	13	14	15	16	Liczba osób
Ogółem	13	8	14	8	5	11	10	1050
Płeć								
Meżczyźni	13	6	12	10	6	10	5	498
Kobiety	12	10	15	6	3	12	14	552
Wiek								
18-24 lat	24	6	11	9	0	6	11	150
25-34	11	16	16	16	1	13	8	186
35-44	15	9	14	8	3	13	8	192
45-54	12	8	14	7	6	14	4	224
55-64	7	7	16	3	5	6	13	122
65 lat i więcej	5	3	12	2	11	10	19	176
Miejsce zamieszkania								
Wieś	9	5	7	6	4	8	16	382
Miasto do 20 tys.	14	9	11	6	8	9	8	114
20-100 tys.	6	12	15	10	5	8	8	203
101-500 tys.	16	5	14	6	4	14	6	226
501 tys.i więcej mieszk.	27	18	35	13	4	20	3	125
Wykształcenie								
Podstawowe	7	4	8	4	5	9	18	291
Zasadnicze zawodowe	11	9	7	7	4	9	14	287
Średnie	16	11	20	9	5	13	3	358
Wyższe	21	11	25	13	3	15	0	114
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	20	7	28	20	2	11	0	66
Prac.umysł.niż.szczębla	17	15	16	12	1	12	4	99
Pracownicy fiz.- umysł.	17	10	14	12	5	10	15	86
Robotnicy wykwalifikowani	11	12	14	13	4	4	3	109
Robotnicy niewykwalifik.	20	10	8	9	4	8	15	42
Rolnicy	9	0	0	3	8	12	10	47
Pracujący na własny rach.	8	8	16	8	6	8	7	40
Bierni zawodowo								
Renciści	3	3	12	1	4	11	21	115
Emeryci	7	6	15	2	11	10	15	204
Uczniowie i studenci	23	6	10	12	0	12	4	72
Bezrobotni	15	10	14	9	2	15	8	119
Gospodynie domowe i inni	12	16	10	2	0	19	11	52
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	12	7	17	12	4	13	5	183
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	19	17	23	7	2	5	4	93
sekt. pryw. poza rolnict.	19	11	14	14	4	8	9	200
prywatnym gosp. rolnym	8	2	3	2	7	10	12	56
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	11	8	7	4	2	13	16	143
276-399	11	10	8	5	3	15	5	128
400-549	13	5	15	8	5	4	13	197
550-799	9	7	21	4	9	15	8	148
Powyżej 799 zł	19	12	19	12	5	13	5	165
Ocena własnych war. mater.								
Złe	12	8	13	5	4	13	11	388
Średnie	12	9	12	9	5	8	11	450
Dobre	15	9	18	11	5	13	7	212
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	5	5	13	6	8	11	11	75
Raz w tygodniu	11	7	12	7	4	9	12	525
1-2 razy w miesiącu	16	7	11	11	3	12	9	152
Kilka razy w roku	15	13	19	8	6	15	6	182
W ogóle nie uczestniczy	16	11	18	8	6	12	7	112
Poglądy polityczne								
Lewica	11	12	15	9	6	13	6	325
Centrum	14	8	12	8	3	9	12	314
Prawica	16	6	19	9	4	11	6	229
Trudno powiedzieć	9	5	8	3	4	9	20	183

Tabela 2. Czy była(a) Pan(i) w Wielkiej Brytanii?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	5	94	0	1050
Płeć				
Mężczyźni	7	93	0	498
Kobiety	4	95	0	552
Wiek				
18-24 lat	4	96	0	150
25-34	8	91	1	186
35-44	6	94	0	192
45-54	4	96	0	224
55-64	4	95	0	122
65 lat i więcej	7	92	1	176
Miejsce zamieszkania				
Wieś	2	97	0	382
Miasto do 20 tys.	5	95	0	114
20-100 tys.	8	92	0	203
101-500 tys.	5	94	1	226
501 tys. i więcej mieszk.	12	88	0	125
Wykształcenie				
Podstawowe	2	97	1	291
Zasadnicze zawodowe	2	98	0	287
Średnie	6	94	0	358
Wyższe	19	81	0	114
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	18	82	0	66
Prac. umysł. niż. szczebla	6	94	0	99
Pracownicy fiz.- umysł.	3	97	0	86
Robotnicy wykwalifikowani	5	94	1	109
Robotnicy niewykwalifik.	0	100	0	42
Rolnicy	0	100	0	47
Pracujący na własny rach.	18	82	0	40
Bierni zawodowo				
Renciści	2	97	1	115
Emeryci	6	94	0	204
Uczniowie i studenci	8	92	0	72
Bezrobotni	4	96	0	119
Gospodynie domowe i inni	1	99	0	52
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	8	92	0	183
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	2	98	0	93
sekt. pryw. poza rolnict.	8	91	1	200
prywatnym gosp. rolnym	3	97	0	56
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	1	99	0	143
276-399	4	96	0	128
400-549	2	97	1	197
550-799	5	95	0	148
Powyżej 799 zł	9	91	0	165
Ocena własnych war. mater.				
Złe	2	97	0	388
Średnie	4	95	0	450
Dobre	13	87	0	212
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	5	94	1	75
Raz w tygodniu	4	96	0	525
1-2 razy w miesiącu	9	90	1	152
Kilka razy w roku	4	96	0	182
W ogóle nie uczestniczy	11	89	0	112
Poglądy polityczne				
Lewica	6	93	1	325
Centrum	5	95	0	314
Prawica	8	92	0	229
Trudno powiedzieć	2	96	1	183

Tabela 3. Czy miał(a) Pan(i) sporadyczne kontakty z Brytyjczykami zamieszkałymi w Wielkiej Brytanii?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	18	81	0	1050
Płeć				
Mężczyźni	22	77	0	498
Kobiety	14	85	1	552
Wiek				
18-24 lat	18	82	0	150
25-34	24	75	1	186
35-44	18	82	0	192
45-54	20	80	0	224
55-64	14	85	0	122
65 lat i więcej	12	86	1	176
Miejsce zamieszkania				
Wieś	8	91	0	382
Miasto do 20 tys.	15	84	1	114
20-100 tys.	21	79	0	203
101-500 tys.	26	73	1	226
501 tys. i więcej mieszk.	32	68	0	125
Wykształcenie				
Podstawowe	6	93	1	291
Zasadnicze zawodowe	10	90	0	287
Średnie	25	75	0	358
Wyższe	48	52	0	114
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	51	49	0	66
Prac. umysł. niż. szczebla	26	74	0	98
Pracownicy fiz.-umysł.	16	84	0	86
Robotnicy wykwalifikowani	12	87	1	109
Robotnicy niewykwalifik.	12	88	0	42
Rolnicy	10	90	0	47
Pracujący na własny rach.	38	62	0	40
Bierni zawodowo				
Renciści	10	88	1	115
Emeryci	14	86	0	204
Uczniowie i studenci	29	71	0	72
Bezrobotni	12	88	0	119
Gospodynie domowe i inni	5	94	2	52
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	26	74	0	183
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	16	84	0	93
sekt. pryw. poza rolnict.	26	73	1	200
prywatnym gosp. rolnym	12	88	0	56
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	10	90	0	143
276-399	10	90	0	128
400-549	12	87	1	197
550-799	19	81	0	148
Powyżej 799 zł	38	62	0	165
Ocena własnych war. mater.				
Złe	10	89	0	388
Średnie	17	82	0	450
Dobre	34	65	0	212
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	17	81	2	75
Raz w tygodniu	16	84	0	524
1-2 razy w miesiącu	21	78	1	152
Kilka razy w roku	17	83	0	182
W ogóle nie uczestniczy	26	74	0	112
Poglądy polityczne				
Lewica	15	84	1	325
Centrum	18	82	0	313
Prawica	28	72	0	229
Trudno powiedzieć	10	88	1	183

Tabela 4. Jak Pan(i) sądzi, czy Wielka Brytania w czasie II wojny światowej wywiązała się ze swoich zobowiązań sojuszniczych wobec Polski czy też nie?
1 - Tak, zrobiła dla Polski wszystko, co było możliwe; 2 - Zrobiła dla Polski dużo, ale mogła zrobić więcej; 3 - Zrobiła dla Polski niewiele, aby wywiązać się ze swoich zobowiązań sojuszniczych

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	5	27	52	16	1050
Płeć					
Mężczyźni	6	27	58	10	498
Kobiety	5	27	47	22	552
Wiek					
18-24 lat	7	33	38	22	150
25-34	7	33	45	15	186
35-44	6	20	62	12	192
45-54	4	35	53	8	224
55-64	5	19	57	19	122
65 lat i więcej	3	19	54	24	176
Miejsce zamieszkania					
Wieś	8	25	44	23	382
Miasto do 20 tys.	6	27	58	9	114
20-100 tys.	4	26	54	16	203
101-500 tys.	2	28	56	13	226
501 tys. i więcej mieszk.	3	35	55	6	125
Wykształcenie					
Podstawowe	5	20	48	28	291
Zasadnicze zawodowe	5	28	46	21	287
Średnie	6	33	56	6	358
Wyższe	7	27	64	2	114
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	6	26	66	2	66
Prac. umysł. niż. szczebla	10	31	50	9	99
Pracownicy fiz.- umysł.	4	34	38	24	86
Robotnicy wykwalifikowani	7	21	59	13	109
Robotnicy niewykwalifik.	0	31	50	19	42
Rolnicy	4	34	52	11	47
Pracujący na własny rach.	0	30	60	9	40
Bierni zawodowo					
Renciści	3	19	60	18	115
Emeryci	3	18	56	22	204
Uczniowie i studenci	8	36	40	16	72
Bezrobotni	11	28	44	17	119
Gospodynie domowe i inni	2	49	35	14	52
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	7	25	58	10	183
spółce właścicieli	6	32	54	9	93
prywatnych i państwa	5	31	47	17	200
sekt. pryw. poza rolnict.	5	29	55	11	56
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	8	22	49	20	143
276-399	9	23	46	22	128
400-549	4	29	46	20	197
550-799	2	26	60	12	148
Powyżej 799 zł	5	29	60	5	165
Ocena własnych war. mater.					
Złe	6	24	53	17	388
Średnie	5	27	52	16	450
Dobre	6	32	48	13	212
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	3	15	61	22	75
Raz w tygodniu	5	26	51	18	525
1-2 razy w miesiącu	4	37	46	13	152
Kilka razy w roku	7	33	48	12	182
W ogóle nie uczestniczy	6	17	66	11	112
Poglądy polityczne					
Lewica	6	28	56	10	325
Centrum	6	28	51	15	314
Prawica	4	32	54	10	229
Trudno powiedzieć	4	18	43	34	183